

**Áhrif þess að starfa við sakamálarannsóknir ofbeldisbrota gegn börnum:
Streita og önnur geðræn áhrif**

Selma Rán Heimisdóttir

Svava Rut Luckas

Lokaverkefni til BS-gráðu í sálfræði

Sálfræðideild

Heilbrigðisvísindasvið

Júní 2018

HÁSKÓLI ÍSLANDS
HEILBRIGÐISVÍSINDASVIÐ

SÁLFRÆÐIDEILD

Áhrif þess að starfa við sakamálarannsóknir ofbeldisbrota gegn börnum:

Streita og önnur geðræn áhrif

Selma Rán Heimisdóttir

Svava Rut Luckas

Lokaverkefni til BS-gráðu í sálfræði

Leiðbeinandi: Ólafur Örn Bragason

Sálfræðideild

Heilbrigðisvísindasvið

Júní 2018

Ritgerð þessi er lokaverkefni til BS-gráðu í sálfræði og er óheimilt að afrita ritgerðina á nokkurn hátt nema með leyfi rétthafa

© Selma Rán Heimisdóttir, Svava Rut Luckas 2018

Prentun: Svansprent

Reykjavík, Ísland

Útdráttur

Fjöldi rannsókna hafa sýnt að þeir sem sinna lögreglustarfi séu útsettari fyrir ýmsum geðræn áhrifum á borð við streitu sem geta haft áhrif á þeirra daglega líf. Í þessari ritgerð var lögð áhersla á að skoða þau geðrænu áhrif sem geta fylgt því að rannsaka sakamál sem fela í sér ofbeldisbrot gegn börnum. Sýnt var fram á að áhrifin geta verið af ýmsu tagi, allt frá vægum einkennum streitu yfir í alvarleg einkenni áfallastreituröskunar. Einnig kom í ljós að það sem virðist orsaka þessi áhrif er sú berskjöldun sem rannsóknarlögreglumenn verða fyrir og þá sérstaklega í rannsókn netbrota gegn börnum. Enn fremur var farið yfir þá sálfræðilegu aðstoð og úrræði sem í boði eru ef þessi geðrænu áhrif koma fram. Þá var farið yfir þær forvarnir sem þjálfar rannsóknarlögreglumenn til að bregðast við áfallaatburði á þann hátt að þeir þrói ekki með sér ýmis geðræn vandamál í kjölfar atburðar. Í lokin var fjallað um ástæður að baki þess hvers vegna rannsóknarlögreglumenn eiga það til að leita sér ekki aðstoðar þrátt fyrir þau úrræði sem eru í boði. Þar var sérstaklega einblínt á ríkjandi lögreglumeningu og þrýsting samfélagsins sem áhrifaþætti í slíkum tilhneigingum.

Abstract

Ample research has shown that psychological problems often come with the police profession. This thesis places emphasis on these issues concerning investigations on criminal cases including violent crimes against children. The thesis manifests that these issues are various, from mild symptoms of stress to serious symptoms of PTSD. Thereto, what seems to indicate the cause for such issues is the exposure while on duty, especially on cases involving internet crimes against children. Later on the psychological services and resources available if such symptoms emerge were reviewed. Likewise, the preventive measures were taken into account to counteract the development of such psychological problems followed by traumatic experiences. Finally, it was discussed why some detectives have the tendency to not seek out the service that are provided for them. Such tendency might be caused by the police culture and the pressure from the community.

Þakkarorð

Við viljum þakka leiðbeinanda okkar, Ólafi Erni Bragasyni fyrir frábæra leiðsögn og stuðning við gerð ritgerðarinnar. Hann veitti okkur margt skjótar og gagnlegar leiðbeiningar sem komu sér vel að notum við skrifin. Við viljum einnig þakka fjölskyldu okkar fyrir mikinn stuðning og ómetanlega hvatningu á meðan námi okkar stóð.

Efnisyfirlit

Útdráttur	1
Abstract	2
Efnisyfirlit	4
1. Inngangur	5
2. Brot gegn börnum	8
2.1. Líkamlegt ofbeldi	8
2.1.1. Manndráp á börnum	9
2.2. Kynferðislegt ofbeldi	10
2.2.1. Netbrot gegn börnum	10
3. Aðkoma rannsóknarlögreglumanna að rannsóknum brota gegn börnum	12
3.1. Rannsóknarstarf og meðhöndlun sönnunargagna	12
3.1.1. Rannsóknarstarf á netbrotum gegn börnum	13
3.2. Rannsóknarviðtal og skýrslutaka	14
4. Streita	15
4.1. Streita í lögreglustarfi almennt	15
4.1.1. Áfallastreituröskun	17
4.1.2. Annars stigs áfallastreita	18
4.2. Önnur vandamál	19
4.2.1. Starfsþrot	19
4.2.2. Hlutgerving	20
5. Forvarnir	21
5.1. Seigluþjálfun	22
5.2. Bjargráð	22
6. Sálfræðileg þjónusta og ýmis úrræði	24
6.1. Félagsstuðningskerfi	25
6.2. Streitustjórnun	26
6.3. Stuðningsúrræði	27
7. Umræða	28
Heimildaskrá	31

1. Inngangur

Fræðimenn hafa skoðað áhrif ofbeldis á þolendur áratugum saman og þau geðrænu áhrif sem geta fylgt því að starfa með slíkum þolendum. Þó hefur lítil áhersla verið lögð á að skoða áhrif þess að rannsaka slík brot í lögreglustarfi, þrátt fyrir ýmsar vísbendingar um að það starf kunni að valda hugarangri. Rannsóknir hafa beint athyglinni á að skoða þau geðrænu áhrif á starfsmenn sem starfa með brotaþolum í félagsþjónustustörfum eins og hjá félagsráðgjöfum, sálfræðingum og starfsmönnum barnaverndarnefndar. Að skoða geðræn áhrif sem geta fylgt rannsóknarlögreglumönnum sem rannsaka ofbeldi gegn börnum hefur ekki hlotið eins mikla athygli meðal fræðimanna (MacEachern, Jindal-Snape og Jackson, 2011).

Lögreglustarfinu fylgir gjarnan mikil streita, en oft glíma lögreglumenn við streitufulla atburði sem eru þeim ofviða. Þeir atburðir sem valda þeim gríðarlega mikilli streitu og eru umfram þá streitu og átök sem vanalega fylgir starfinu kallast áfallaatburðir (e. *critical incident*) (Miller, 2008). Slík streita getur orðið svo mikil að hún þróast út í áfallastreituröskun (e. *post-traumatic stress disorder*) (hér eftir PTSD) en könnun sem gerð var í Nýja-Sjálandi sýndi fram á sterka jákvæða fylgni milli áfallaatburða í lögreglustarfi og PTSD einkenna. Sú könnun leiddi því í ljós að þeir lögreglumenn sem voru berskjaldaðir fyrir áfallaatburðum voru líklegri til að þróa með sér einkenni PTSD heldur en þeir sem aðeins heyrðu af atburðunum. Könnunin sýndi einnig að jákvæð fylgni væri meðal endurtekinnar berskjöldunar á áfallaatburðum og styrkleika einkenna PTSD (Stephens og Miller, 1998).

Lögreglustarfi fylgir meðal annars að starfa við brot gegn börnum. Óvíst er hvort ofbeldi gegn börnum hafi aukist með árunum en tölur hafa sýnt að tíðni tilkynninga slíkra brota fer hækkandi á Íslandi og í Bretlandi (Bentley, 2017; Halldór Sig. Guðmundsson, 2009). Með aukinni tíðni tilkynninga fylgir aukin úrvinnsla slíkra mála en almennt ber lögreglu, hvenær sem þess er þörf, að hefja rannsókn þegar hún fær grun eða vitneskju um að refsivert brot hafi átt sér stað, hvort sem borist hefur kæra eða ekki (Ármann Snævarr, 2014). Það starf lögreglu sem talið er vera hvað mest krefjandi þegar kemur að ofbeldisbrotum gegn börnum er starf rannsóknarlögreglunnar (Van Patten og Burke, 2001). Slíku starfi fylgir að rannsaka atburði ásamt því að vera í nánum samskiptum og nálægð við brotaþola og fjölskyldur þeirra. Rannsóknarlögreglumenn sem starfa við brot gegn börnum eru því berskjaldaðir fyrir áfallatengdum upplýsingum daglega, hvort sem um ræðir barnaníðsefni (e. *child pornography*), að meðhöndla sönnunargögn eða að taka vitnisburð

af barni að útskýra áfallaatburð sinn (Perez, Jones, Englert og Sachau, 2010). Þar sem rannsóknarlögreglumenn starfa oft náið með brotapolum sem hafa orðið fyrir kynferðis- og/eða heimilisofbeldi er talið að því starfi geti fylgt mikil tilfinningaleg streita (María Hrönn Nikulásdóttir, 2005).

Eins og áður kom fram hefur lítil áhersla verið lögð á að skoða áhrifin sem geta fylgt starfi rannsóknarlögreglumanna og þá sérstaklega við rannsókn ofbeldisbrota gegn börnum. Þó hafa fræðimenn lagt meiri áherslu á að skoða slík áhrif undanfarin ár, en þau vandamál sem helst hafa verið skoðuð tengjast starfi, einkalífi og geðheilsu rannsóknarlögreglumanna (Brady, 2012). Framkvæmdar hafa verið rannsóknir sem sýna fram á þau áhrif sem fylgt geta starfi rannsóknarlögreglumanna. Í rannsókn eftir Wolak og Mitchell (2009) kom fram að 90% af þeim 511 sérhæfðu rannsakendum (e. *internet crimes against children (ICAC)*) sem tóku þátt, höfðu á einhverjum tímamarki haft áhyggjur af því að vera berskjaldaðir fyrir barnaníðsefni í starfinu. Í ljós kom að 35% af þeim greindu frá því að hafa orðið vitni að vandamálum hjá samstarfsmönnum sínum sem höfðu rannsakað barnaníðsefni. Hjá 35% sérhæfðra rannsakenda voru vandamálin bæði persónuleg (til dæmis svefnleysi, streita, þunglyndi og þyngdaraukning) og starfstengd (til dæmis reiði, minnkað hlutleysi og minnkuð starfsræknir). Einnig voru vandamálin fjölskyldutengd (til dæmis ofurárverkni (e. *hypervigilience*) í kringum börn sín og börn annarra, aukið vantraust gagnvart nángrönnum og ýmis vandamál tengd óléttu) og sambandsvandamál (til dæmis framhjáhald, hjónabandstreita (e. *marital stress*), fjarlægð og minnkuð nánd) (Wolak og Mitchell, 2009). Van Pattern og Burke (2001) sýndu fram á það að koma að brotum gegn börnum og heyra upplýsingar um áföll þeirra geti aukið áhættu rannsóknarlögreglumanna á að þróa með sér neikvæðar tilfinningar, einkenni áfallastreituröskunar, starfsþrot (e. *burnout*) ásamt öðrum geðrænum vandamálum (Van Pattern og Burke, 2001).

Ljóst er að streita og önnur geðræn vandamál geta fylgt starfi rannsóknarlögreglumanna á brotum gegn börnum. Slík vandamál geta haft skaðleg áhrif á daglegt líf þeirra og þá er mikilvægt að styðjast við forvarnir til að sporna gegn neikvæðum áhrifum starfsins. Einnig er mikilvægt að nota skilvirk bjargráð (e. *coping mechanisms*) og ýmis úrræði sem aðstoða rannsóknarlögreglumenn við að vinna úr og takast á við þau geðrænu vandamál sem fylgja starfinu. Í þessari ritgerð verður því skoðað hver þessi geðrænu áhrif eru, á lögreglumenn sem starfa að rannsóknum sakamála sem fela í sér ofbeldisbrot gegn börnum. Meðal annars verður skoðað hvort að einhvers

konar sálfræðileg aðstoð eða önnur áhrifarík úrræði séu í boði þegar slík geðræn áhrif koma fram og síðan fjallað um mögulegar forvarnir til að sporna gegn þeim vanda sem kann að orsakast af því að starfa við rannsóknir slíkra sakamála. Að lokum verður fjallað í umræðukafla um mögulegar ástæður að baki þess hvers vegna rannsóknarlögreglumenn eiga það til að sækja sér ekki aðstoðar þrátt fyrir þau úrræði sem í boði eru.

2. Brot gegn börnum

Ofbeldisbrot gegn börnum hafa verið þekkt frá örófi alda fram til dagsins í dag. Áður fyrr var ekki ólöglegt að drepa ungabörn en þá voru börn talin vera eign foreldra sinna. Þá máttu foreldrar gera hvað sem þeir vildu við börn sín án þess að það hafði einhverjar afleiðingar, eins og er í dag. Þetta fyrirkomulag tók ekki breytingum fyrr en á 19. öld þegar settur var upp barnasáttmáli með reglum um meðhöndlun barna. Það var því ekki fyrr en á þeim tíma sem lögreglan fór fyrst að hafa afskipti af brotum gegn börnum (Nolen-Hoeksema, 2016).

Alvarleg ofbeldisbrot gegn börnum eru af ýmsu tagi en þau helstu sem hér verður fjallað um eru líkamlegt ofbeldi, kynferðislegt ofbeldi og morð. Í dag eru slík brot litin mjög alvarlegum augum og eru refsiverð samkvæmt núgildandi lögum (Geir Gunnlaugsson og Jónína Einarsdóttir, 2005). Áhrif slíkra brota á þolendur hafa verið rannsökuð og sýnt fram á að alvarleg ofbeldisbrot gegn börnum geta haft í för með sér alvarleg sálræn áhrif sem geta varið upp í fullorðinsár (Mullen, Martin, Anderson, Romans og Herbison, 1996). Þó svo að áhrifin séu mikil á þolendur er hægt að álykta að slík brot hafa einnig áhrif á aðstandendur og aðra sem koma að málinu. Tilhugsunin um að brotið skuli vera á varnarlausu og saklausu barni getur vakið upp sterkar tilfinningar sem fela í sér viðbjóð, reiði og sorg. Þar á meðal segir siðferðisvitundin okkur að slík brot skuli hafa alvarlegar afleiðingar. Starf rannsóknarlögreglu felur oft í sér að eiga samskipti við börn eftir alvarleg brot ásamt sönnunargögnum af atburðinum og þar með eru þeir oft berskjaldaðir fyrir slíkum áfallaatburði. Því geta fylgt starfi þeirra alvarleg sálræn áhrif og fleiri neikvæðar afleiðingar (Brady, 2012).

2.1. Líkamlegt ofbeldi

Ofbeldi gegn börnum er skilgreint sem athöfn sem leiðir til eða getur leitt til skaða á þroska barns (Freydís Jóna Freysteinsdóttir, 2000). Líkamlegt ofbeldi á sér stað þegar barni er veitt líkamlegur skaði af ásetningi geranda. Dæmi um ofbeldi eru þegar barn er slegið, bitið, kýlt, brennt, bundið fast eða sparkað í það, það hrist eða hent til og frá (Barnett, Miller-Perrin og Perrin, 2011). Ytri einkenni út frá slíku ofbeldi eins og bitför, marblettir, för eftir bindingar, brunasár og ýmisleg önnur meiðsli koma fram hjá meira en 90% af börnum sem sæta líkamlegu ofbeldi og vanrækslu (Sirotnak, Grigsby og Krugman, 2004).

Líkamlegt ofbeldi gegn börnum er refsiverður glæpur sem lögreglan rannsakar út frá almennum hegningarlögum nr. 19/1940 (Almenn hegningarlög) í samræmi við lög um meðferð sakamála nr. 88/2008 (Lög um meðferð sakamála). Á árunum 2015 til 2017 áttu sér stað 1.243 tilkynningar til barnaverndarnefndar um líkamlegt ofbeldi á börnum hér á landi (Barnaverndarstofa, 2018). Rannsóknarlögreglumenn koma yfirleitt að slíkum tilkynningum og þá felur starfið meðal annars í sér að rannsaka brotin, en því geta fylgt ýmis geðræn vandamál eins og streita eða aðrar neikvæðar tilfinningar (Brady, 2012).

2.1.1. Manndráp á börnum

Ein alvarlegasta birtingarmynd ofbeldis er manndráp og það sem getur vakið upp mikla reiði meðal almennings er þegar þolandi ofbeldisins er einstaklingur sem getur hvað síst varið sig fyrir verknaðinum. Í lagalegu samhengi er manndráp ólöglegt dráp á annarri manneskju sem framkvæmt er af ásetningi eða af gáleysi (West's Encyclopedia of American Law, 2008). Oftar en ekki eru börn myrt innan veggja heimilisins af fjölskyldumeðlimum og því hefur það reynst sérstaklega erfitt fyrir rannsóknarlögreglumenn að greina á milli slysa og manndráps (Finkelhor og Ormros, 2001). Sem dæmi komu lögreglumenn hér á landi eitt sinn á vettvang þar sem kona hafði myrt barnið sitt eftir að hafa fætt það á hótelaðherbergi. Barnið hlaut tvo skurðáverka í andlit frá bitvopni ásamt því að hafa verið kyrkt (Árni Sæberg, 2012). Rannsóknarlögreglumenn sem starfa við morðmál á börnum, eiga það til að upplifa stöðuga örvæntingu, sérstaklega þegar þeir þurfa endurtekið að meðhöndla slík mál (Miller, 2009). Rannsóknarlögreglumaður er berskjaldaður fyrir áfallaáburði þegar hann mætir á morðvettvang sem getur haft þær afleiðingar að hann verður fyrir áfalli, en ein rannsókn sýndi að minningar af áfallaáburðum sitja lengi í lögreglumönnum. Þá voru þær minningar sem sátu helst eftir tengdar lyktar-, snerti- og sjónskynjun (Karlsson og Christianson, 2003).

2.2. Kynferðislegt ofbeldi

Kynferðisbrot gegn börnum eru talin vera ein þau alvarlegustu brot sem hægt er að hugsa sér í því samfélagi sem við búum í. Þegar um er að ræða kynferðislegt ofbeldi er átt við allar þær kynferðislegar athafnir sem börn og unglingar eru þvinguð til eða lokkuð í. Kynferðislegt ofbeldi getur meðal annars verið káf og þukl innan eða utan klæða, á kynfærum eða öðrum persónulegum stöðum, munnmök eða samfarir. Ef tilraun er gerð til einhvers af ofantöldu er það talið sem kynferðislegt ofbeldi (Leiðin áfram e.d.) og slík brot eru refsiverður glæpur sem lögreglan rannsakar út frá almennum hegningarlögum (Almenn hegningarlög nr. 19/1940) þegar grunur liggur á að brot hafi átt sér stað. Markmið rannsóknarinnar er að afla þeirra gagna sem nauðsynleg teljast til að taka ákvörðun um ákæru (Hrefna Friðriksdóttir og Anni G. Haugen, 2014). Hérlandis bárust alls 237 tilkynningar til lögreglu um kynferðisbrot gegn börnum á árunum 2015 og 2016 sem gefur ágæta hugmynd um álag íslenskra rannsóknarlögreglumanna (Ríkislögreglustjórinn, 2017). Ef vísa skal til kynjahlutfalls sýndu niðurstöður íslenskrar könnunar að fimmta hver stúlka og tæplega tíundi hver drengur verði fyrir kynferðislegri misnotkun fyrir 18 ára aldur, eða alls um 17% íslenskra barna (Hrefna Ólafsdóttir, 2002).

Öll vitneskja af kynferðisbrotum gegn börnum getur vakið upp miklar neikvæðar tilfinningar á borð við reiði og viðbjóð (Guðrún Jónsdóttir, 1993). Að sjá afleiðingarnar sem verða þegar brotið hefur verið á barni, bæði sálrænar afleiðingar, líkamlegir áverkar og félagslegar afleiðingar; getur ollið enn sterkari tilfinningum hjá þeim sem koma að brotunum (Whelpton, 2012). Þar sem starf rannsóknarlögreglumanna felur í sér að koma að slíkum brotum verða þeir því berskjaldaðir fyrir þeim afleiðingum sem brotapolar verða fyrir. Með starfinu getur því fylgt mikil og langvarandi streita sem kemur í kjölfar slíkrar berskjöldunar (Brady, 2012).

2.2.1. Netbrot gegn börnum

Barnaníðsefni er efni á ljósmyndum eða hreyfimyndum sem sýnir nauðgun, misnotkun eða pyntingar af börnum, en eignarhald þess er refsivert (Edwards, 2000). Veraldarvefurinn spilar vaxandi hlutverk í kynferðisbrotum gegn börnum og hefur opnað ýmsar dyr fyrir barnaníðinga (e. *paedophiles*). Spurningar hafa komið varðandi það hversu oft kynferðisbrotamenn eru að nota

veraldarvefinn til að fremja netbrot sem fela í sér notkun barnaníðsefnis og/eða kynferðislega hagnýtingu á börnum, eins og að framleiða slíkt efni og selja það (Johnson, 2006). Að nota veraldarvefinn til að senda barni einhvers konar klámfengið efni er einnig talið vera kynferðisbrot (Leiðin áfram e.d.). Veraldarvefurinn hefur því skapað ýmsar leiðir fyrir netbrotamenn til að eiga stafrænt barnaníðsefni á heimilum sínum án þess að komast í snertingu við börnin sjálf (Wolak, Mitchell og Finkelhor, 2003).

Rannsókn eftir Wolak o.fl. (2003) tók saman tölur frá 1713 lögreglumálum þar sem brotamenn höfðu eignarhald af barnaníðsefni, en þær tölur sýndu að 92% af þeim áttu myndir af kynfærum eða myndir af börnum í kynferðislegum athöfnum. Þá átti 71% af brotamönnunum efni sem innihélt einhvers konar kynferðislegt samband milli fullorðins einstaklings og ungmenna, en 21% átti efni sem innihélt ofbeldi og pyntingar á börnum. Meðal annars sýndi þessi rannsókn að 83% af brotamönnunum höfðu eignarhald af barnaníðsefni sem innihélt myndefni af börnum á aldrinum 6 til 12 ára í kynferðislegum athöfnum (Wolak o.fl., 2003). Algengi barnaníðsefnis í eigu brotamanna leiðir óhjákvæmilega til þess að rannsóknarlögreglumenn þurfa að skoða myndefnið, þar sem um möguleg sönnunargögn í sakamáli er að ræða. Hér á landi bárust lögreglunni 95 tilkynningar af málum í tengslum við barnaníðsefni á árunum 2015 og 2016 (Ríkislögreglustjórnin, 2017). Þetta er óneitanlega mikill fjöldi mála á stuttum tíma og vel hægt að ímynda sér álagið sem rannsóknarlögreglumenn sem koma að þessum málum upplifa.

3. Aðkoma rannsóknarlögreglumanna að rannsóknum brota gegn börnum

Þegar brot gegn barni hefur átt sér stað eru lögreglumenn yfirleitt kallaðir út og eru því oft fyrstir á vettvang, en í kjölfar þess þurfa þeir oft að sjá hinar ýmsu slæmu hliðar mannkynsins. Þá skal lögreglan koma barni úr slæmum aðstæðunum og er hún því meðal þeirra fyrstu sem veita barninu aðstoð (Hrefna Friðriksdóttir og Anni G. Haugen, 2014). Þegar vitneskja eða grunur leikur á um refsivert brot gegn barni skal rannsóknarlögreglan almennt hefja rannsókn á brotinu, hvort sem henni hefur borist kæra eða ekki. Markmið slíkrar rannsóknar er að upplýsa hvort brot hafi átt sér stað og, ef svo er, hver sé ábyrgur (Hrefna Friðriksdóttir og Anni G. Haugen, 2014). Þetta starf felur oft í sér að vinna með erfiðar upplýsingar í tengslum við brotin daglega, hvort sem það er að hlusta á börn útskýra brotið sem þau urðu fyrir, skoða sönnunargögn á borð við barnaníðsefni eða jafnvel myndir af myrtu barni frá vettvangi (Newman, Dannenfelser og Pendleton, 2005). Rannsóknarlögreglan þarf einnig að rannsaka alla þætti brota til að fá sem mestar upplýsingar um meint brot, en það felur meðal annars í sér að taka vitnaskýrslur, rannsaka ummerki um brot og önnur sönnunargögn af vettvangi (Hrefna Friðriksdóttir og Anni G. Haugen, 2014).

3.1. Rannsóknarstarf og meðhöndlun sönnunargagna

Samkvæmt skilgreiningu á grunnþjónustu lögreglunnar er markmið rannsóknar að „afla allra nauðsynlegra gagna til þess að ákæranda sé fært að ákveða að henni lokinni hvort sækja skuli mann til sakar, svo og að afla gagna til undirbúnings málsmeðferðar fyrir dómstólum“ (Ríkislögreglustjórnin, 2009). Í kjölfar þess afla rannsóknarlögreglumenn sönnunargagna um meint brot en í rannsóknarstarfi á broti gegn börnum verða þeir oft vitni að streituvaldandi gögnum, eins og myndum eða nákvæmum upplýsingum um brotið. Rannsóknin í heild er krefjandi ferli þar sem starfið felur oft í sér að rannsaka mörg mál samtímis eða með litlum tímaramma til að skila af sér skýrslum (Wright, Powell og Ridge, 2006).

Skortur á vitnum eða sönnunargögnum getur gert rannsóknarlögreglunni erfitt fyrir til þess að unnt sé að ná fram sakfellingu geranda í brotum gegn börnum (Margrét Harpa Jónsdóttir og Valdís Kristjánsdóttir, 2017). Þá getur einnig komið fyrir þegar líður á rannsóknina að erfiðleikar koma upp við uppljóstrun mála, og vangetan til að leysa og loka málum getur ýtt undir gremju eða dregið úr kjarki rannsóknarlögreglumanna. Erfiðustu tilfellið fela oft í sér að lögreglan veit hver

framdi brotið en hefur ekki nægileg sönnunargögn undir höndum til að styðja handtöku eða ná sakfellingu (Miller, 2009).

3.1.1. Rannsóknarstarf á netbrotum gegn börnum

Veraldarvefurinn er stærsti vettvangurinn fyrir barnaníðsefni þar sem hann auðveldar aðgang og dreifingu þess (Perez o.fl., 2010). Í kjölfar þess hefur tíminn sem fer í að rannsaka netbrot aukist ásamt auknum fjölda rannsóknarlögreglumanna (Krause, 2009). Rannsóknarstarf á netbrotum gegn börnum felur í sér að rannsóknarlögreglumenn þurfa að skoða stafræn sönnunargögn sem geta valdið óhug. Rannsóknarlögreglumenn gera þá skýrslu á kerfisbundinn og nákvæman hátt af ýmsum gerðum barnaníðsefnis og eru þeir því berskjaldaðir fyrir slíku í sínum daglegu störfum (Burns, Morley, Bradshaw og Domene, 2008). Í slíkum verkefnum reyna þeir að bera kennsl á þolendur og greina nákvæmar stafrænar myndir og/eða myndbönd af börnum undir lögaldri þar sem þau eru beitt kynferðislegu ofbeldi og/eða misþyrmt. Þá felur starfið í sér að rannsaka, taka skýrslur af og handtaka grunaða brotamenn sem nota veraldarvefinn til að brjóta gegn börnum (Burns o.fl., 2008). Sem dæmi rannsakaði kynferðisbrotadeild lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu árið 2007 mál sem hafði komið upp þar sem tveir íslenskir karlmenn voru handteknir fyrir vörslu á barnaníðsefni. Hjá öðrum sakborningnum fundust um 1.000 ljósmyndir sem, að mati lögreglu, var barnaníðsefni en hjá hinum sakborningnum voru um 24.000 ljósmyndir og um 800 hreyfimyndir í fórum hans sem, að mati lögreglu, var barnaníðsefni. Hreyfimyndirnar voru um 46 klukkustundir að lengd og þurftu rannsóknarlögreglumenn að skoða efnið og þessar umræddu myndir. Þegar þetta tiltekna mál kom upp hafði kynferðisbrotadeild lögreglunnar á höfuðborgarsvæðinu unnið að fjórtán öðrum málum tengdum barnaníð það árið (Lögreglan, 2007).

Mál sem fela í sér netbrot gegn börnum eru mjög flókin og taka mikinn tíma. Þrátt fyrir það sýna niðurstöður rannsókna að slík brot virðast ekki skapa mikla erfiðleika þegar kemur að niðurstöðu málanna. Hlutfall mála tengdum netbrotum gegn börnum sem vísað hefur verið frá eða sýknað eru líklega lægri en aðrar gerðir brota gegn börnum (Wolak, Mitchell og Finkelhor, 2003). Þó að tölurnar sýni að rannsóknarlögreglumenn eigi ekki í vandræðum með að leysa netbrot er nóg að gera hjá þeim í rannsóknastarfinu þar sem mikið álag og streita fylgja starfinu. Ástæðan fyrir því er meðal annars að dreifing netbrota hefur færst til aukanna sem leiðir til þess að fleiri brotum

er vísað á borð þeirra. Slíkt álag getur orsakað tilfinningalega örmögnun og gremju sem getur ýtt undir það að rannsóknarlögreglumenn upplifi mikla streitu og finni fyrir starfsþroti í auknum mæli (Brady, 2012).

3.2. Rannsóknarviðtal og skýrslutaka

Rannsóknarlögreglumenn eru sérfræðingar sem hafa verið þjálfaðir í að beita viðtalsaðferðum sem eru hannaðar til að fá sem nákvæmastar og ítarlegastar upplýsingar frá þolendum, vitnum og umönnunaraðilum. Rannsóknarviðtöl eiga því að fara fram eftir ákveðnum aðferðum til að fá nauðsynlegar upplýsingar frá þolendum (Brady, 2012). Flestar rannsóknir í tengslum við ofbeldi á börnum byrja með rannsóknarviðtali við barn í þeim tilgangi að safna upplýsingum um meint brot, sem veitir vísbendingar sem leiða til annarra þátta í rannsókninni (Newlin o.fl., 2015). Rannsóknarlögreglumenn eru þjálfaðir í að skrá niður upplýsingar á hlutlægan átt og af tillitsemi, en þá skipta spurningar og svör viðtalsins miklu máli við öflun upplýsinga (Ríkislögreglustjórnin, 2009). Þegar tekin eru viðtöl við börn sem hafa orðið fyrir broti er margt sem þarf að hafa í huga þar sem lengd viðtalsins, aldur barnsins og vilji þess að tala eru mikilvægir þættir (Lloyd og Burman, 1996). Þá er einnig mikilvægt að koma í veg fyrir eða minnka líkurnar á að viðmælandi noti leiðandi spurningar sem geta dregið framsögn barnsins í efa (Child Welfare Information Gateway, 2017).

Þar sem þessi viðtöl fela í sér að afla persónulegum upplýsingum um áfall getur það haft í för með sér að sá sem framkvæmir viðtölin verður sífellt berskjaldaður fyrir streituvaldandi upplýsingum í tengslum við áfallaáburð þolandans (Brady, 2012). Hægt er að álykta að slík berskjöldun hafi möguleg neikvæð áhrif á rannsóknarmennina sem getur seinna þróast yfir í ýmsa sálræna kvilla.

4. Streita

Að hjálpa öðru fólki er ósérplægni í eðli sínu og getur fært einstaklingum í hjálparstarfi á borð við rannsóknarlögreglumenn tilfinningu fyrir miklum afrekum í starfi sínu. Þrátt fyrir að slíkt starf sé gefandi getur það verið krefjandi á sama tíma (Brady, 2012). Samkvæmt Van Patten og Burke (2001) eru brot gegn börnum þau mál sem talin eru vera hvað mest krefjandi fyrir rannsóknarlögreglumenn, á meðan þeir reyna að viðhalda eigin geðheilsu og tilfinningalegri vellíðan. Rannsóknir hafa sýnt að rannsóknarlögreglumenn verða oft tilfinningalega bundnir rannsóknum málanna og börnunum. Þá er átt við að margir þeirra eru foreldrar sjálfir og eiga það til að sjá og skipta út andlitum þolenda fyrir andlit sinna eigin barna. Slíkt getur haft mjög slæmar afleiðingar í för með sér sem getur haft áhrif á starfsgetu og ollið skaðlegum áhrifum á tengsl þeirra við eigin börn og fjölskyldu (Brady, 2012).

Rannsóknarvinna á sönnunargögnum sem fela í sér hreyfimyndir og myndir af ofbeldis- og/eða kynferðisbrotum gegn börnum er talin hafa öðruvísi áhrif á lögreglumenn í samanburði við rannsóknarvinnu annarra brota (Follette, Polusny og Milbeck, 1994). Ástæðan er sú að rannsóknarlögreglumenn verða berskjaldaðir á beinan eða óbeinan hátt fyrir áfalli barns sem getur haft djúpstæð og varanleg áhrif á þá. Þar af leiðandi eiga þeir í aukinni hættu á að þróa með sér einkenni sálrænna kvilla á borð við streitu, samúðarþreytu (e. *compassion fatigue*), áfallastreituröskun og í sumum tilfellum starfsþrot (Brady, 2012).

4.1. Streita í lögreglustarfi almennt

Það er vel vitað að lögreglumenn koma að streitufullum atburðum daglega í starfi sínu, en rannsóknir hafa sýnt fram á að streita getur leitt til þróunar á sjúkdómum á borð við krabbamein og hjartasjúkdóma. Athugasemjaveit er að þessir sjúkdómar eru taldir vera algengir meðal lögreglumanna (Whelpton, 2012). Neikvæð streita getur skert vinnubrögð lögreglumanna eins og hæfileika, starfsgetu og þekkingu. Streita í lögreglustarfi getur þó ekki aðeins haft áhrif á andlega og líkamlega heilsu einstakra starfsmanna heldur einnig á alla starfsheildina (e. *entire organisation*) (Wright o.fl., 2006). Samkvæmt Fishkin (1988) er streita bein afleiðing af því hvernig einstaklingur lærir að notast við bjargráð (e. *coping*) í streituvekjandi aðstæðum. Þetta er tilfinningaleg- og líkamleg svörun sem vaknar (e. *triggers*) við skynjun einstaklingsins á merkjum frá umhverfi sínu.

Talið er að allir upplifi streitu, þó í mismiklum mæli, en þegar innri varnarkerfi líkamans byrjar að brotna niður vegna árangurslausra bjargráða getur streitan orðið skaðleg (Whelpton, 2012). Þó getur streita tengd starfi einnig verið jákvæð og jafnvel bætt frammistöðu, aukið hvatningu og þar með ánægju í starfi (Wright, 2006).

Rannsókn hefur sýnt fram á að lögreglumenn sem rannsaka kynferðisbrot greina frá fleiri einkennum streitu en þeir sem rannsaka annars konar brot. Einkenni streitu geta þó verið jafn margvísleg og þau eru misalvarleg (Brady, 2012). Helstu einkenni streitu eru líkamleg eins og þyngdartap eða þyngdaraukning, aukin svitamyndun og kynferðisleg vanvirkni. Líkamleg einkenni streitu geta einnig haft aðra birtingarmynd eins og magavandamál, hjartasjúkdómar, sykursýki, höfuðverkir, bakverkir og síþreyta (e. *fatigue*). Streitan getur haft áhrif á skap og valdið einkennum eins og aukinni samkeppni, pirring, hvatvísi, fjandsemi, eirðarleysi (e. *restlessness*) og gremju (e. *frustration*). Að lokum getur streita hjá rannsóknarlögreglumönnum haft áhrif á hegðun þeirra og dregið úr einbeitingu og stundvísi í starfi, orsakað vangetu til að ljúka verkefnum, aukið notkun áfengis eða annarra vímuegja. Streita í starfinu getur einnig haft áhrif á einkalíf þeirra sem þar á meðal getur leitt til vandamála í hjónabandi og/eða fjölskyldu, erfiðleika með tjáningu tilfinninga og hræðslu um heilsu og mögulegra slysa í starfi (Whelpton, 2012).

Streita getur verið óbein (e. *vicarious traumatization*), en þá felur hún í sér breytingu á sjálfsmýnd og sýn á heiminum í kjölfar þess að starfa með þolendum áfalla (Perez o.fl., 2010). Einnig getur streita verið áðurnefnd samúðarþreyta sem er þá tilkomin þegar einstaklingur hjálpar eða vill hjálpa öðrum sem hefur orðið fyrir áfalli eða er að þjást. Einstaklingur nær þá ekki að aðgreina hlutverk sitt sem sá sem veitir aðstoð frá sínu persónulega hlutverki, hann setur sig því í spor þolanda og upplifir sömu tilfinningar (Brady, 2012).

Þegar einkenni streitu verða mjög alvarleg eða vara í langan tíma geta þau þróast í geðröskun eins og áfallastreituröskun, bráðastreituröskun (e. *acute stress disorder*) eða aðlögunaröskun (e. *adjustment disorder*). Ef streita fer að hamla einstakling í daglegu lífi getur hann náð greiningarskilmerkjum greiningarkerfisins DSM-5 um geðröskun (Nolen-Hoeksema, 2016).

4.1.1. Áfallastreituröskun

Skilgreiningin á áfallastreituröskun (e. *post-traumatic stress disorder*) er þegar einstaklingur hefur upplifað öfgakenndan og streitufullan atburð sem kallast áfall (e. *trauma*) en einkenni PTSD eru fjórþætt: (1) neikvæðar breytingar í hugsun og skapi, eins og til dæmis tilfinningalegur doði, (2) að endurupplifa áfallaatburðinn, (3) að forðast aðstæður eða minningar tengdar áfallaatburðinum og að lokum (4) að vera sífellt á tánum og búast við að atburðurinn endurtaki sig (Nolen-Hoeksema, 2016). Til að greinast með PTSD þurfa einkennin að koma fram innan við mánuð frá áfalli og vara lengur en í einn mánuð. Tvær undirgerðir PTSD eru bráðastreituröskun og aðlögunarröskun. Einkenni bráðastreituröskunar koma innan mánaðar frá áfalli en vara ekki lengur en í einn mánuð. Einkenni aðlögunarröskunar koma hins vegar innan þriggja mánaða frá áfalli og ná ekki greiningarskilmerkjum PTSD né bráðastreituröskunar (Nolen-Hoeksema, 2016).

Í fyrri útgáfu DSM var greining á áfallastreituröskun einskorðuð við það að einstaklingur hafi komist í kynni við dauða eða ógnað dauða, orðið fyrir alvarlegum meiðslum eða kynferðislegri misnotkun (Nolen-Hoeksema, 2016). Viðkomandi varð því að hafa orðið sjálfur fyrir áfalli eða viðstaddur slíkan atburð. Í nýjustu útgáfu greiningarkerfisins DSM-5 er bætt við að einstaklingur geti einnig greinst með allar tegundir áfallastreituröskunar eftir að hafa orðið fyrir áfalli á óbeinan hátt. Þá verður einstaklingur að hafa sjálfur orðið vitni að eða upplifað áfallaatburð, komist að því að einhver nákominn hafi orðið fyrir slíkum atburði eða að vera endurtekið berskjaldaður fyrir áfallatengdum upplýsingum um atburðinn (Nolen-Hoeksema, 2016). Af því sögðu eru rannsóknarlögreglumenn oft berskjaldaðir fyrir áfallatengdum upplýsingum þolenda. Einnig eru þeir oft vitni að atburðinum sjálfum eins og til dæmis að rannsaka sönnunargögn á netbrotum gegn börnum (Burns o.fl., 2008; Brady, 2012). Starf þeirra við mál er varða brot gegn börnum virðist því vera áhrifaþáttur í þróun PTSD. Atburðir í starfi rannsóknarlögreglunnar sem geta komið af stað þessari geðröskun eru á víðu bili, allt frá því að heyra af áfallaatburði þolenda yfir í að sjá atburðinn með eigin augum. Að sama skapi geta einkennin verið allt frá því að vera mild yfir í að vera svo alvarleg að þau hamla viðkomandi í daglegu lífi (Nolen-Hoeksema, 2016).

Niðurstöður rannsóknar Maia o.fl. (2007) leiddu í ljós að þeir starfsmenn sem heyra endurtekið sögur af áföllum þolenda eru í tvöfaldri hættu á að þróa með sér PTSD. Út frá slíkum niðurstöðum er hægt að álykta að þar sem rannsóknarlögreglumenn verða sífellt vitni að áföllum

þolenda séu þeir því í aukinni hættu á að þróa með sér PTSD. Einnig sýndi rannsóknin að lögreglumenn sem greindust með PTSD voru líklegri til að hafa skilið við maka sinn í samanburði við lögreglumenn sem ekki voru greindir með slíka geðröskun. Meðal annars sýndu niðurstöður rannsóknarinnar að þegar hópar voru bornir saman töldu þeir sem greindust með PTSD líkamlega heilsu sína vera verri og greindu oft frá sjálfsvígshugsunum (Maia o.fl., 2007).

Þegar litið er til kynjamunar á þróun áfallastreituröskunar meðal lögreglumanna sýndu Hartley o.fl. (2013) með rannsókn þeirra á 359 þátttakendum að kynjamunur væri á þróun slíkrar geðröskunar. Rannsóknin sýndi að aukin tíðni ákveðinna áfallaatburða eins og aðkoma skotárása, tengdist auknu PTSD skori hjá konum, sérstaklega hjá þeim sem höfðu enga fyrri sögu af áföllum og þeim sem greindu frá álagi í starfi. Að sjá þolendur sem höfðu orðið fyrir alvarlegri líkamsárás tengist auknum fjölda PTSD einkenna hjá karlmönnum ef slík berskjöldun hafði gerst stuttu áður. Einnig er vert að benda á að niðurstöður rannsóknarinnar sýndu meðal annars að lögreglukonur greindu oft frá því að sjá börn sem höfðu orðið fyrir ofbeldi frekar en lögreglumenn (Hartley, Sarkisian, Violanti, Andrew og Burchfiel, 2013). Með þetta í huga er hægt að skoða slíkt sem áhrifaþátt í þróun áfallastreituröskunar hjá lögreglukonum.

4.1.2. Annars stigs áfallastreita

Annars stigs áfallastreita (e. *secondary traumatic stress*) (hér eftir STS) er afleiðing þess þegar einstaklingur verður óbeint þolandi áfalls en þá verður hann vitni að einhverjum áfallaatburði eða slysi. STS var áður sérflokkur en eftir að breytingar urðu frá DSM-IV-TR yfir í DSM-5 féll flokkurinn undir PTSD og einstaklingur getur þannig þróað með sér geðröskunina á óbeinan hátt, það er orðið vitni að áfalli eða með því að þekkja þann sem lendir í áfalli (Nolen-Hoeksema, 2016). Þrátt fyrir að STS hafi verið sett undir sama flokk og PTSD er þó mikilvægt að einblína sérstaklega á þau óbeinu áföll sem rannsóknarlögreglumenn verða sífellt fyrir. Rannsókn Burns o.fl. (2008) á 14 lögreglumönnum sem rannsökuðu barnaníðsefni sýndi að sálrænar afleiðingar á slíkri berskjöldun eru nauðalíkar einkennum annars stigs áfallastreitu, sem eru þau sömu og einkenni PTSD. Þegar rannsóknarlögreglumennirnir öðluðust meiri vitneskju um fjölda barnaníðsefnis upplifðu þeir yfirþyrmandi hugsanir. Í framhaldi greindu þeir frá sálrænum afleiðingum sem komu fram í

líkamlegum og tilfinningalegum einkennum eins og höfuðverkur, síþreyta og miklar skapsveiflur. Þeir greindu einnig frá uppþrengjandi hugsunum og endurminningum um barnaníðsefnið utan starfs síns. Rannsóknarlögreglumennirnir urðu einnig fyrir félagslegum áhrifum á borð við smánun (e. *stigma*) og einangrun frá þeim sem skilja ekki mikilægi starfs þeirra sem og aukinni þörf á að vernda sín eigin börn og annarra. Rannsóknin sýndi að berskjöldun barnaníðsefnis getur dregið úr gæðum í starfi rannsóknarlögreglumanna sem á endanum gæti leitt til starfsþrots (Burns o.fl., 2008).

4.2. Önnur vandamál

4.2.1. Starfsþrot

Uppsöfnuð streita sem getur myndast í gegnum starfsferilinn getur leitt til þess að rannsóknarlögreglumenn upplifi svokallað starfsþrot (e. *burnout*). Þetta vandamál birtist ekki skyndilega heldur þróast það smám saman og því er stundum kallað smáfaxandi streita (e. *cumulative stress*) (Perez o.fl., 2010). Starfsþrot kemur fram hjá einstakling þegar hann upplifir þá tilfinningu að hafa mistekist að gera heiminn að betri stað, finnst hann ekki hafa raunveruleg áhrif í starfi sínu og finnst hann ekki geta hjálpað þeim sem þarfnast hjálpar (Wolak, Mitchell og Finkelhor, 2003). Rannsóknir hafa sýnt fram á að margir þættir skipta máli þegar kemur að starfsþroti, þar á meðal kröfur starfsins, líkamleg áreynsla og sálrænir þættir (Schaible og Gecas, 2010).

Starfsþrot er vel þekkt fyrirbæri á meðal lögreglumanna og virðist vera mun algengara meðal lögreglumanna í samanburði við önnur starfsvið. Kenningar hafa verið lagðar fram um hvort starfsþrot sé afleiðing af þeim daglegu hættum og áskorunum í starfi lögreglumanna en talið er að slíkt skapi ítrekað álag á taugakerfið sem hefur neikvæð áhrif á heilsu þeirra (Schaible og Gecas, 2010). Í rannsókn eftir Perez o.fl. (2010) kom í ljós að lögreglumenn sem rannsökuðu netbrot eins og dreifingu barnaníðsefnis væru líklegir til þess að eiga í hættu á að þróa með sér starfsþrot. Niðurstöðurnar sýndu meðal annars að rannsóknarlögreglumennirnir væru sjaldnast berskjaldaðir beint eða óbeint fyrir einum áfallaatburði heldur mörgum áfallaatburðum í einu sem gæti haft neikvæð áhrif á frammistöðu og líðan í starfi. Í starfsþroti er þrennt sem getur átt sér stað: að starfsmaður upplifi (a) tilfinningalega uppgjöf, (b) hlutgervingu (e. *depersonalization*) í starfi

og/eða (c) áorkun í starfi á neikvæðan hátt (MacKay, 2007). Þegar rannsóknarlögreglumaður upplifir starfsþrot getur það haft í för með sér gríðarlega neikvæð áhrif á heilsu hans sem og starfsheildina.

4.2.2. Hlutgerving

Hlutgerving er ein afleiðing þess að starfa við rannsókn á brotum gegn börnum, en eins og kom fram hér fyrir ofan tengist hlutgerving starfsþroti. Þegar einstaklingur upplifir hlutgervingu reynir hann að hlutgera einstaklinga sem viðkoma brotinu. Það er tilraun hans til þess að vernda sjálfan sig og þannig reyna að koma í veg fyrir myndun persónulegra tengsla við sakborning, brotþola og fjölskyldu hans. Hlutgerving lýsir sér þá sem svo að rannsóknarlögreglumaður hættir að horfa á einstaklinga brotamálsins sem manneskjur og álitur þá frekar sem verkefni eða hluti (MacKay, 2007). Þar sem slíkt ferli felur í sér að skilja eigið sjálf (e. *ego*) frá starfi getur það haft í för með sér slæmar afleiðingar fyrir einstaklinginn. Hann gæti þá skynjað sig vera að tapa eigin sjálfi sem getur leitt til þess að hann upplifir sig sem einhvern annan en hann er í raun. Þetta ferli er ómeðvitað og getur oft leitt til þess að hafa áhrif á rannsóknarlögreglumenn utan starfs eins og heima fyrir (Fishkin, 1988).

5. Forvarnir

Starfsumhverfi rannsóknarlögreglumanna veitir þeim stöðuga berskjöldun fyrir álagi og streitu og því telja þeir oft að þeir þurfi að vera ónæmir fyrir álaginu. Það kann að vera vegna þess að þeir telja sig þurfa að uppfylla staðalímynd starfsins eða kynjahlutverki þeirra en slíkt leiðir oft til mun meiri streitu og álags. Það getur einnig verið ástæða þess að þeir leiti sér ekki hjálpar þegar þess er þörf. Samkvæmt Murphy (2016) er talið að sá þáttur sem virðist orsaka hvað mesta vanlíðan og streitu hjá rannsóknarlögreglumönnum, þá sérstaklega meðal lögreglukvenna, er að sjá barn sem beitt hefur verið ofbeldi. Til að meðhöndla streituna sem fylgir slíkum málum hafa rannsóknarlögreglumenn nýtt sér ýmis bjargráð sem verður fjallað um nánar hér í kaflanum (Murphy, 2016).

Þegar kemur að stöðuváli lögreglumanna í deildir eins og morð- eða kynferðisbrotadeildir er oft hugað að starfsaldri og þáverandi starfstöðu þeirra frekar en að taka mið af þjálfun þeirra og reynslu, sem gætu verið mikilvægari þættir (Miller, 2008). Lanning og Hazelwood (1988) töldu þörf á því að þeir rannsóknarlögreglumenn sem störfuðu að rannsókn kynferðisbrota gegn börnum gengu í gegnum skimun og þjálfun áður en þeir hefja störf. Í skimun er litið á alla umsækjendur og skimað út þá sem virðast ekki hæfa starfinu. Sem dæmi geta umsækjendur verið með svokallaða gluggagægistilhneygingu, en þar er átt við þá sem sækja um starfið vegna persónulegra vandamála, til dæmis þá sem hafa sjálfir orðið fyrir kynferðisbroti sem börn eða einhver nákominn þeim. Skimun getur því verið nauðsynleg og hjálpleg til að velja rétta menn í rannsóknarlögreglustarfið sem og starfsþjálfun á borð við andlega þjálfun áður en hafin eru störf (Lanning og Hazelwood, 1988). Á móti kom í ljós í rannsókn Wolak og Mitchell (2009) að af 511 lögreglumönnum sem rannsökuðu netbrot gegn börnum voru flestir þeirra andvígir því að nauðsynlegt væri að fara í gegnum skimun eða sálfræðilegt mat. Þó voru flestir þeirra, eða um 75%, hlyntir því skilyrði að umsækjendur skyldu fara í gegnum fræðslu um eðli barnaníðsefnis og möguleg áhrif þess á rannsóknarlögregluna (Wolak og Mitchell, 2009).

5.1. Seigluþjálfun

Ef rannsóknarlögreglumaður þróar ekki með sér góð bjargráð getur hann upplifað mikil og langvarandi streituvíðbrögð vegna daglegrar berskjöldunar á streituvekjandi upplýsingum. Hægt er að þjálfra streituvíðbragð rannsóknarlögreglumanna til að koma í veg fyrir að þeir verði fyrir miklum áhrifum streitu í starfi. Viðbragðið kallast seigluviðbragð (e. *toughness response*) og þjálfun þess kallast seigluþjálfun (e. *mental toughness training*) (Miller, 2008). Með því að læra fyrirfram á hvernig hægt er að stjórna sinni eigin skynjun, tilfinningum, hugsun og viðbrögðum í gegnum stífa þjálfun og æfingu á einstaklingur auðveldar með að byggja upp þrautseigju (e. *resilient toughness*) sem er þá eins konar sálrænn varnarveggur með bættu sjálfsöryggi og þar með auknum árangri í starfi (Miller, 2008).

5.2. Bjargráð

Þegar tveir einstaklingar upplifa sama áfallaáburðinn eiga þeir til að upplifa ólíkar sálrænar afleiðingar. Það er líklegast vegna þess hversu vel viðkomandi er undirbúinn til þess að takast á við slíkan atburð og vinna úr honum, hvort sem það er líkamlega eða andlega. Dæmi um þetta er einstaklingur sem nýtir sér gagnleg bjargráð og upplifir síður streitu til samanburðar við þann sem nýtir sér þau ekki. Að bjóða rannsóknarlögreglumönnum tækifæri til að vinna úr áfalli með því að kenna þeim gagnleg bjargráð til að takast á við dagleg verk í starfi þeirra hefur sýnt fram á góðar niðurstöður, bæði fyrir lögreglumenn, fjölskyldur þeirra og starfsheildina alla (Murphy, 2016). Til eru margs konar bjargráð sem notuð eru meðal rannsóknarlögreglumanna til að hjálpa þeim og samstarfsmönnum þeirra í starfi. Sum þeirra nýta þeir ósjálfrátt (Miller, 2009) þar sem þau geta verið fyrirferðarlítill en eru þó gríðarlega mikilvæg og geta nýst rannsóknarlögreglumönnum daglega bæði í starfi og utan þess.

Í rannsókn Follette o.fl. (1994) kom fram að lögreglumenn notuðu fleiri en eitt bjargráð við streitu. Niðurstöðurnar sýndu að af þeim 87 lögreglumönnum voru flestir þeirra, eða um 93% sem kynntu sér námsefni um kynferðisbrot sem bjargráð við streitu. Það sem nýttist um 86% úrtaksins sem bjargráð var að taka virkan þátt í rannsókn á kynferðisbrotamálum, 73% leituðust eftir ráðgjöf hjá samstarfsaðila og 62% leituðu aðstoðar til maka. Einnig sýndi rannsóknin fram á að um 65%

úrtaksins reyndu að beina huganum að öðrum hlutum, 84% tileinkuðu sér húnur og 35% notuðust við bænargjörð sem bjargráð (Follette o.fl., 1994). Talið er að það sé áhrifaríkt að notast við húnur sem bjargráð, sérstaklega til að ná fram tilfinningalegri einangrun frá áfallaatburði og ýta undir hópefli hjá samstarfsmönnum. Slík bjargráð eru fyrst og fremst til að fyrirbyggja óhóflega samsömun við þolendur og síðan til að hvetja til hópstuðnings meðal samstarfsmanna (Miller, 2009). Einnig hefur verið sýnt fram á að stuðningur samstarfsmanna, þjálfun og fræðsla, góðir skipulagshæfileikar og að iðka líkamsrækt hafa talist sem hjálpleg bjargráð fyrir andlega heilsu rannsóknarlögreglumanna (Burns o.fl., 2008).

6. Sálfræðileg þjónusta og ýmis úrræði

Algennt er meðal rannsóknarlögreglumanna að þeir líti sem svo á að sækjast eftir sálfræðilegri þjónustu gefi í skyn veikleika á borð við heigulsskap (e. *cowardice*) eða vangetu í starfi (Miller, 2006). Sálfræðileg þjónusta fyrir rannsóknarlögreglumenn eftir áfallaatburð hefur samt sem áður alltaf það markmið að gera þá sterkari, ekki veikari. Sálfræðilegri þjónustu rannsóknarlögreglumanna er hægt að líkja við þegar brotið bein hefur gróið skakkt og þarf að brjóta aftur upp til að endurstilla svo að viðkomandi geti gengið eðlilega aftur. Þrátt fyrir sársaukann sem fylgir því, er hann aðeins tímabundinn þar sem að inngripið mun að lokum lagfæra og styrkja fótinn. Á sama hátt, þegar rannsóknarlögreglumaður bregst við áfallastreitu með slæmum varnarviðhorfum sem hindra frammistöðu hans í starfi, gæti hann þurft að skora á þessi varnarviðhorf í öruggu umhverfi. Það verður til þess að hann getur notið góðs af endurstillingu á andlegu ástandi sínu til að takast á við lífið með meiri aðlögun og hugrekki (Miller, 2006).

Sálfræðileg inngrip sem teljast áhrifarík fyrir rannsóknarlögreglumenn hafa það öll sameiginlegt að þau eru stutt og með afmarkaðri áherslu en lengd meðferðar er einstaklingsbundin. Með afmarkaðri áherslu er markmiðið ekki að leysa öll vandamál rannsóknarlögreglumannsins heldur aðeins að aðstoða hann við að komast aftur í jafnvægi eftir áfallaatburð og útvega streitubjargráð fyrir framtíðaratburði (Miller, 2008).

Þar sem starf rannsóknarlögreglumanna getur haft neikvæðar afleiðingar í för með sér hefur lögregluembættum verið bent á að veita skuli starfsmönnum fulla þjónustu til að viðhalda góðri líkamlegri og andlegri heilsu. Þeir sem vinna við slík störf eru í auknum áhættuhópi til þess að þróa með sér PTSD, en einnig er talið að PTSD eða einkenni þess geti verið ástæðan fyrir styttri starfsaldri rannsóknarlögreglumanna þegar þeir fara að lokum að sækja um streituminni störf (MacEachern o.fl., 2011). Rannsóknir hafa sýnt að einkenni PTSD birtast oft í auknum veikindum og fjarveru frá starfi, lakari frammistöðu og óánægju í starfi, minni áhugahvötum og skertri getu til að framkvæma flókin verk. Einkennin geta einnig birst með notkun óæskilegra bjargráða eins og áfengis eða með því að sýna aukna ýgi og pirring, en allt þetta hefur áhrif á starf rannsóknarlögreglunnar (MacEachern o.fl., 2011).

Það er talið jafnmikilvægt að kenna starfsmönnum bjargráð við streitu í starfi og að kenna þeim á vopn og fleira til að vernda sig í starfinu. Því þurfa lögregluembættin að notast við þróaðar meðferðir og önnur skilvirk úrræði sem aðstoða rannsóknarlögreglumenn og fjölskyldur þeirra til

að takast á við þær neikvæðu afleiðingar sem streita í starfi getur haft í för með sér (MacEachern o.fl., 2011). Vinnuveitendur skulu því sérstaklega veita slíkan stuðning þegar kemur að starfsmönnum sem sinna rannsóknum sakamála þar sem slíkt starf felur í sér aukna hættu á þróun PTSD. Þar á meðal er mikilvægt að koma auga á einkennin snemma, fylgjast með þeim starfsmönnum sem eru í aukinni hættu til að þróa með sér slík einkenni og veita þeim í framhaldi viðeigandi meðferð eða þjónustu. Þannig munu skapast tækifæri til að koma í veg fyrir og forðast þau vandamál sem geta haft áhrif á starfsmenn rannsóknarlögreglunnar (MacEachern o.fl., 2011).

6.1. Félagsstuðningskerfi

Flestum starfsmönnum lögreglunnar á borð við rannsóknarlögreglumenn, líður oft betur með að ræða við samstarfsmenn heldur en sálfræðing eða ráðgjafa þegar kemur að málefnum sem tengjast starfinu. Þá upplifa þeir oft meiri skilning frá samstarfsmönnum sínum á álaginu og streitunni sem fylgir starfi þeirra. Til eru ýmis félagsstuðningskerfi erlendis eins og til dæmis *Peer Support Officers* (PSO) og *Police Organization Providing Peer Assistance* (POPPA). Margar stofnanir nýta sér þessi félagsstuðningskerfi sem veita rannsóknarlögreglumönnum færi á að ræða við samstarfsmenn sína frekar en sálfræðinga eða ráðgjafa, með sömu reglum og þagnarskyldu. Þannig fá þeir sem á þurfa stuðning frá samstarfsmönnum sínum í gegnum allan starfsferilinn og jafnvel fram á eftirlaun ef þess er þörf (Murphy, 2016).

POPPA er tilraun til þess að sporna gegn þeirri ríkjandi lögreglumeningu (e. *police culture*) sem getur haft áhrif á rannsóknarlögreglumenn. Rannsóknir hafa sýnt að lögreglumening getur orsakað mikið álag og streitu í starfi lögreglumanna þar sem starfið þeirra felur í meðal annars í sér að almenningur lítur á þá sem hetjur og ósnertanlega. Í kjölfar þess eiga þeir það til að leita sér síður hjálpar vegna þeirrar ímyndar sem almenningur hefur á þeim, en stuðningur samstarfsfélaga getur komið í veg fyrir það. Í takt við markmið POPPA ættu rannsóknarlögreglumenn, sem og aðrir lögreglumenn ekki að líta á það sem veikleika með að leita sér hjálpar, heldur styrkleika (Murphy, 2016).

Hér á landi er hugað að starfsfólki lögregluembættanna og því er stuðningur fagfólks í boði í kjölfar streituvekjandi verkefna. Þetta félagsstuðningskerfi lögreglunnar sem og rannsóknarlögreglunnar felur í sér að starfsmönnum er veittur aðgangur að viðeigandi þjónustu sér að kostnaðar-

lausu. Með árunum virðist hlutfall þeirra sem nýta sér úrræðið vera að aukast sem má að mestu skýra með reglubundinni handleiðslu þeirra rannsóknarlögreglumanna og saksóknara sem starfa við kynferðisbrotamál (Ríkislögreglustjórinn, 2015). Einnig eru haldin ýmis námskeið fyrir stjórnendur lögreglunnar til að styðja við sitt starfsfólk, en meðal annars er þjálfun í streitu- og tilfinningastjórnun hluti af grunnnáminu. Sem dæmi sóttu fulltrúar íslensku lögreglunnar námskeið í Búdapest árið 2014 til að afla sér þekkingar á streitustjórnun og félagsstuðningi (Ríkislögreglustjórinn, 2015).

6.2. Streitustjórnun

Streitustjórnunin Critical Incident Stress Management (hér eftir CISM) er meðferðaráætlun sem er hönnuð til að sporna gegn þróun áfallastreituröskunar hjá þeim sem eru útsettir fyrir streitu í starfi sínu, eins og rannsóknarlögreglumenn. Þessi meðferðaráætlun er því gerð til að hjálpa starfsmönnum til að takast á við áfallaatburði í starfi sínu með að þjálfva viðbrögð þeirra við slíkum atburðum (Murphy, 2016). Þessi meðferð hefur þróast mikið með árunum og samanstendur nú af sjö lykilþáttum en þeir eru (1) undirbúningur fyrir möguleg áföll og streitu, (2) ákveðið verklag til að takast á við stórslys eða hamfarir, (3) einstaklingsráðgjöf við skyndilegu áfalli, (4) stutt hópráðgjöf, (5) lengri hópráðgjöf eða Critical Incident Stress Debriefing (CISD), (6) inngríp fyrir fjölskylduna í kjölfar áfalls og (7) eftirfylgni og/eða sálfræðilegt mat og ráðgjöf (Everly, Flannery og Mitchell, 2000). Í gegnum þessi stig verða viðbrögð við áfallastreitu hugsuð sem venjuleg viðbrögð við óvenjulegar aðstæður. Meðal annars er lagt áherslu á bata ásamt endurkomu í starf þótt vitað sé að hugsanleg einkenni gætu verið enn til staðar (Miller, 2008). Í dag er CISD hvað mest notaða stuðningsúrræðið fyrir viðbragðsaðila til þess að draga úr þeim sálrænu áhrifum sem streitufullir atburðir geta haft í för með sér. Þá er helst einblínt á að ræða um áfallið í öruggu umhverfi og létta af sér þeirri tilfinningalegri reynslu af atburðinum. Á sama tíma er reynt að undirbúa starfsmennina fyrir mögulegum streitufullum atburðum í framtíðinni (Murphy, 2016).

6.3. Stuðningsúrræði

Til þess að draga verulega úr einkennum PTSD og ýta undir seiglu rannsóknarlögreglumanna sem eru berskjaldaðir fyrir barnaníðsefni í starfi sínu, hafa sumar stofnanir notað Supporting Heroes In mental health Foundation Training (hér eftir SHIFT) meðferðaráætlunina. Áætlunin á að hjálpa þeim sem vinna við að skoða ómannúðlegt efni eins og barnaníð eða misþyrmingu barna, með því að vera í sambandi við sálfræðing eða ráðgjafa til að draga úr þeim sálrænu áhrifum sem geta setið eftir í viðkomandi eftir slíka berskjöldun. SHIFT meðferðaráætlunin er þá sérstaklega kennd þeim sem starfa við rannsókn netbrota (Murphy, 2016). SHIFT setur fram þær reglur að rannsóknarlögreglumaður fái eigin skrifstofu en verði þó ekki einangraður frá samstarfsmönnum sínum. Einnig á rannsóknarlögreglumaðurinn ekki að horfa á barnaníðsefni í meira en fjóra tíma samfelld, og að þeir skuli vinna að öðrum málum þess á milli. Einnig eiga þeir að reyna að komast hjá því að rannsaka slíkt efni síðasta klukkutíma vinnudagsins. Síðast en ekki síst leggur SHIFT áherslu á að það sé alltaf til staðar sálfræðingur eða annar ráðgjafi sem rannsóknarlögreglumaður getur leitað til hvenær sem er. Slíkir sérfræðingar geta aðstoðað þá við að huga að eigin heilsu, meðhöndla streituna á heilbrigðan hátt, veita fræðslu fyrir alla starfsmenn og fjölskyldur þeirra og stuðla að hópefli og fleira. Sálfræðileg aðstoð þarf að vera bundin þagnarskyldu en þrátt fyrir það eiga rannsóknarlögreglumenn það til að líta á slíka aðstoð öðrum augum. Þá hafa þeir óttast að slík meðferð muni koma fram á starfsferli þeirra sem geti síðar verið notað gegn þeim (Murphy, 2016).

7. Umræða

Tilgangur ritgerðarinnar var að athuga hvaða geðrænu áhrif eru á lögreglumenn sem rannsaka brot gegn börnum. Jafnframt var tilgangur ritgerðarinnar að athuga hvort það væri einhver sálfræðileg aðstoð eða önnur úrræði í boði þegar slík áhrif koma fram og hvort að til séu forvarnir sem sporna gegn því að starfsmenn verði fyrir áhrifum þess að rannsaka brot gegn börnum. Í fyrrgreindum rannsóknum má sjá að rannsóknarstarf á ofbeldisbrotum gegn börnum getur haft í för með sér mjög neikvæð áhrif á lögreglumenn. Þar sem fræðimenn virðast leggja meiri áherslu á að rannsaka þau áhrif á lögreglumenn sem rannsaka netbrot er vel hægt að álykta um að þeir verði fyrir meiri áhrifum heldur en lögreglumenn sem starfa að öðrum brotum gegn börnum. Það sem getur skilið lögreglumenn sem rannsaka netbrot gegn börnum að frá öðrum rannsóknarlögreglumönnum er að við rannsókn horfa þeir á brotið að eiga sér stað. Þeir heyra og sjá þolendur verða fyrir ofbeldisbrotinu sem gerir þá enn berskjaldaðri fyrir streituvaldandi upplýsingum og upplifa því mikið vonleysi með það í huga að þeir geta ekki gripið inn í. Eins og fjöldi rannsókna, til dæmis Burns o.fl. (2008), Brady o.fl. (2012), Folette o.fl. (1994), Wolak og Mitchell (2009) og Van Patten og Burke (2001), hafa sýnt fram virðast þessir starfsmenn verða fyrir hvað mestum áhrifum í rannsóknarstarfi á brotum gegn börnum. Meðal annars sýndi rannsókn Wolak og Mitchell (2009) að flestir í stórum hópi rannsóknarlögreglumanna höfðu áhyggjur af berskjöldun fyrir barnaníðsefni, sem kemur ekki á óvart þar sem í ljós kom að um þriðjungur greindi frá einhvers konar vandamáli í kjölfar þess að hafa sinnt slíku verkefni. Það sem þessar rannsóknir áttu allar sameiginlegt var ályktun þeirra á að áhrifin kæmu vegna berskjöldunar af barnaníðsefni þar sem þær gerðu allar grein fyrir óbeinum áhrifum af slíku efni sem hafði í för með sér ýmis sálræn vandamál.

Áhrif þess að starfa við rannsókn á brotum gegn börnum eru óhjákvæmilega til staðar, en þá hafa fræðimenn eins og Miller (2006, 2008), Everly o.fl. (2000), MacEachern o.fl. (2011) og Murphy (2016) sýnt fram á með rannsóknum sínum að til eru ýmis skilvirk úrræði og aðferðir til að sporna við slíkum áhrifum og hjálpa rannsóknarlögreglumönnum að vinna úr áfallinu. Úrræði á borð við stuðningsúrræðið POPPA leggja áherslu á greiðan aðgang að þjónustu og þau hvetja til stuðningsríks umhverfis meðal samstarfsmanna sem gæti verið í takt við það að sporna gegn þeirri ríkjandi lögreglumeningu sem er oft til staðar. Einnig virðist sálfræðileg aðstoð sem og önnur úrræði sem eru í boði fyrir lögreglumenn sem rannsaka ofbeldisbrot gegn börnum einblína mikið á að kenna þeim gagnleg bjargráð og að þjálfa viðbrögð þeirra við áfallaatburðum til að sporna

gegn þróun neikvæðra sálrænna einkenna. Einnig kom í ljós að þegar kemur að rannsókn netbrota gegn börnum er SHIFT skilvirkt úrræði til að draga úr áhrifum berskjöldunar á barnaníðsefni og einkennum PTSD sem hafa þróast út frá slíkri berskjöldun.

Þá virðast ekki allir rannsóknarlögreglumenn styðjast við þau úrræði sem eru í boði en áhugavert væri þá að skoða hvað standi í vegi fyrir þeim til að leita sér aðstoðar. Líkt og fræðimenn á borð við MacEachern (2001), Miller (2008) og Whelpton (2012) telja höfundar þessa verkefnis að þeir þættir séu nokkrir. Þá má helst nefna lögreglumeninguna, en hún einkennist oft af því að lögreglumenn þurfa að fara eftir ákveðnu hlutverki sem fylgir starfinu. Hlutverkið felur í sér að vera hörkutól sem getur tekið auðveldlega við öllu mótlæti. Þessi lögreglumening getur verið áhrifaþáttur á hvers vegna starfsmenn leita sér ekki sálfræðilegrar aðstoðar, því þeir telja það endurspeglar aumingjaskap, vanhæfni í starfi og veikleika sem samræmist ekki hlutverki rannsóknarlögreglumanna. Þeir upplifa því ótta við að missa virðingu og stuðning samstarfsmanna ef þeir kvarta undan sorg, hræðslu, streitu eða áföllum því „alvöru“ rannsóknarlögreglumaður gerir ekki slíkt. Slík togstreita fellur vel við kenninguna um hugrænt misræmi (e. *cognitive dissonance*) en með henni er talið að þegar hegðun eða hlutverk okkar samræmist ekki eigin viðhorfum upplifum við vanlíðan og reynum því að koma á samræmi með því að annað hvort breyta viðhorfum eða hegðun (Myers, Abell og Sani, 2014).

Þrátt fyrir að félagsstuðningskerfi á borð við POPPA séu skilvirk úrræði til að sporna gegn ríkjandi lögreglumeningu álykta höfundar það ekki vera nóg til þess að draga úr henni. Það sem höfundar telja að ýti undir neikvæð áhrif menningarinnar er ekki aðeins pressa meðal samstarfsmanna heldur einnig pressa samfélagsins á rannsóknarlögregluna að uppfylla ákveðið hlutverk. Ef lögreglumaður kemur á vettvang til að rannsaka brot gegn barni er búist við því að hann verði ekki fyrir neinum áhrifum og sýni því ekki nein tilfinningaleg viðbrögð. Því er mikilvægt að það sé vitundarvakning meðal almennings um hversu krefjandi starf lögreglumanna getur verið. Jafnframt er mikilvægt að almenningur taki til greina að rannsóknarlögreglumenn hafa tilhneigingu, líkt og aðrir þjóðfélagsþegnar, til að bregðast við áfallaatburði með sterkum tilfinningum þrátt fyrir að þeir hafi valið sér þetta starf. Í framhaldi getur þessi vitundarvakning dregið úr hornauga samfélagsins gagnvart vali þeirra á starfi og ýtt frekar undir skilning á mikilvægi þess. Í staðinn fyrir að líta á lögreglumenn sem hetjur, því að þeir taki auðveldlega við mótlæti, ætti frekar líta á þá sem hetjur fyrir að halda áfram í starfi sínu þrátt fyrir þau gríðarlegu sálrænu áhrif sem þeir verða fyrir í starfi.

Við skrif þessarar ritgerðar var athyglisvert að sjá að rannsóknir um sálræn áhrif þess að starfa við rannsókn netbrota gegn börnum voru mun fleiri heldur en rannsóknir sem skoðuðu sálræn áhrif þess að rannsaka önnur brot gegn börnum. Því telja höfundar vera þörf á frekari rannsóknnum til að skoða áhrif þess að rannsaka önnur brot gegn börnum, og ekki einblína að mestu á áhrif lög-
reglurannsóknar á netbrot. Það er mikilvægt að skoða þau sálrænu áhrif sem lögreglurannsóknir annarra brota gegn börnum hafa á lögreglumennina. Einnig mætti framkvæma klíníska rannsókn á skilvirkni meðferðarinnngripa fyrir lögreglumenn þar sem óvíst er að sömu inn grip gagnist lögreglu-
mönnum og öðrum vegna þeirrar lögreglumennningar sem er ríkjandi. Að lokum telja höfundar þörf vera á frekari rannsóknnum þegar kemur að lögreglumenningu og öðrum samfélagslegum áhrifa-
þáttum varðandi það að rannsóknarlögreglumenn leiti sér ekki sálfræðilegrar aðstoðar.

Heimildaskrá

Almenn hegningarlög nr. 19/1940 með áorðnum breytingum.

<http://www.althingi.is/lagas/nuna/1940019.html>

Árni Sæberg. (2012, 28. mars). Tveggja ára fangelsi fyrir barnsdráp. *Morgunblaðið*. Sótt 18. janúar 2018 af https://www.mbl.is/frettir/innlent/2012/03/28/tveggja_ara_fangelsi_fyrir_barnsdrap/

Barnaverndarstofa. (2017). „Samanburður á fjölda tilkynninga til barnaverndarnefnda og fjölda umsókna um þjónustu til Barnaverndarstofu á fyrstu níu mánuðum árána 2015-2017“. Sótt 28. desember 2017 af <http://www.bvs.is/media/almennigur/Skyrsla-um-samanburd-fyrstu-thrja-manudi-aranna-2015,-2016-og-2017.pdf>

Barnaverndarstofa. (2018). „Samanburður á fjölda tilkynninga til barnaverndarnefnda og fjölda umsókna um þjónustu til Barnaverndarstofu á árunum 2015 -2017“. Sótt 28. desember 2017 af <http://www.bvs.is/media/samanburdarskyrslur-tolulegar-uppl/Skyrsla-um-samanburd-aranna-2015,-2016-og-2017.pdf>

Barnett, O., Miller-Perrin, C.L. og Perrin, R.D. (2011). *Family violence across the lifespan: An introduction* (3. útgáfa). London: SAGE publications.

Brady, P. Q. (2012). *Crimes against caring: compassion fatigue, burnout and self-care practices among professionals working with crimes against children* (meistararitgerð). Biose: Biose State University.

Brown, J., Fielding, J. og Grover, J. (1999). Distinguishing traumatic, vicarious and routine operational stressor exposure and attendant adverse consequences in a sample of police officers. *Work & Stress*, 13(4), 312-325. DOI: 10.1080/02678379950019770

Burns, C. M., Morley, J., Bradshaw, R. og Domene, J. (2008). The emotional impact on and coping strategies employed by police teams investigating internet child exploitation. *Traumatology*, 14(2), 20, DOI: 10.1177/1534765608319082

Child Welfare Information Gateway (2017). *Forensic interviewing: A primer for child welfare professionals*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Children's Bureau.

- Edwards, S. S. (2000). Prosecuting 'child pornography': Possession and taking of indecent photographs of children. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 22(1), 1-21. DOI: 10.1080/014180300362732
- Everly Jr, G. S., Flannery Jr, R. B. og Mitchell, J. T. (2000). Critical incident stress management (CISM): A review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 5(1), 23-40. DOI: 10.1016/S1359/1789(98)00026-3
- Finkelhor, D. og Ormrod, R. (2001). *Homicides of Children and Youth*. Juvenile Justice Bulletin - NCJ187239, (1-12). Washington, DC: US Government Printing Office.
- Fishkin, G. L. (1988). *Police burnout: Signs, symptoms, and solutions: For all law enforcement and public safety personnel*. Gardena, CA: Harcourt Brace Jovanovich Legal and Professional Publications.
- Follette, V. M., Polusny, M. M. og Milbeck, K. (1994). Mental health and law enforcement professionals: Trauma history, psychological symptoms, and impact of providing services to child sexual abuse survivors. *Professional psychology: Research and practice*, 25(3), 275. DOI: 10.1037/0735-7028.25.3.275
- Freydís Jóna Freysteinsdóttir. (2000). Ófullnægjandi umönnun og uppeldisskilyrði barna: Ofbeldi og vanræksla. *Uppeldi*, 13(4), 50-53.
- Geir Gunnlaugsson og Jónína Einarsdóttir. (2005). *Andlegt og líkamlegt ofbeldi gegn börnum á Íslandi: Sögulegt samhengi og forvarnir*. Ungir Íslendingar í ljósi vísindanna (39-45). Reykjavík: Háskólaútgáfan.
- Guðrún Jónsdóttir. (1993). *Sifjaspell* (3.útgáfa) Reykjavík: Stígamót.
- Halldór Sig. Guðmundsson. (2009). *Fjölgun barnaverndartilkynninga 2005-2009*. Reykjavík: Rannsóknarstofnun í barna og fjölskylduvernd (RBF).
- Hartley, T. A., Sarkisian, K., Violanti, J. M., Andrew, M. E. og Burchfiel, C. M. (2013). PTSD Symptoms Among Police Officers: Associations With Frequency, Recency, And Types Of Traumatic Events. *International Journal of Emergency Mental Health*, 15(4), 241–253.
- Hrefna Friðriksdóttir og Anni G. Haugen. (2014). *Kynferðisofbeldi gegn börnum: málsmeðferð réttarkerfisins og réttarvernd barna*. Sótt 12. febrúar 2018 af http://leidinafram.is/wp-content/uploads/2014/12/Kennsluefni_Final_Net-1.pdf

- Hrefna Ólafsdóttir. (2002, 17. janúar). Fimmta hver stúlka misnotuð og tíundi hver drengur. *Morgunblaðið*. Sótt 23. janúar 2018 af <https://www.mbl.is/greinasafn/grein/688190/>
- Johnson, T.A. (2006). *Forensic computer crime investigation: Forensic science series*. Sótt 30. janúar 2018 af https://books.google.is/books?hl=en&lr=&id=jOTLBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Forensic+computer+crime+investigation.+&ots=IECbnrkbbG&sig=30pnX9yTxdsebkZQhSL1nGrDb0&redir_esc=y#v=onepage&q=Forensic%20computer%20crime%20investigation.&f=false
- Karlsson, I. og Christianson, S. Á. (2003). The phenomenology of traumatic experiences in police work. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 26(3), 419-438. DOI: 10.1108/13639510310489476
- Lanning, K. V. og Hazelwood, R. R. (1988). The maligned investigator of criminal sexuality. *FBI L. Enforcement Bull*, 57, 1.
- Leiðin Áfram (e.d.). Sótt 12.mars 2018 af www.leidinafram.is
- Lloyd, S. og Burman, M. (1996). Specialist police units and the joint investigation of child abuse. *Child Abuse Review*, 5(1), 4-15. DOI: 10.1002/(SICI)1099-0852(199603)5:1<4::AID-CAR202>3.0.CO;2-8
- Lög um meðferð sakamála nr. 88/2008 með áorðnum breytingum.*
<https://www.althingi.is/lagas/nuna/2008088.html>
- Lögreglan. (2007, 5. nóvember). *Alþjóðleg lögreglurannsókn vegna framleiðslu, dreifingar og vörslu barnakláms*. Sótt 30. mars 2018 af <http://www.logreglan.is/althjodleg-logreglurannsokn-vegna-framleidslu-dreifingar-og-vorslu-barnaklams/>
- MacEachern, A. D., Jindal-Snape, D. og Jackson, S. (2011). Child abuse investigation: police officers and secondary traumatic stress. *International journal of occupational safety and ergonomics*, 17(4), 329-339. DOI: 10.1080/10803548.2011.11076898
- MacKay, W. P. (2007). *Stressors on the detectives of the Prince William County Police Department*. University of Richmond, Richmond.
- Maia, D.B., Marmar, C.R., Metzler, T., Nobrega, A., Berger, W., Medlowicz, M.V., Coutinho, E.S.F. og Figuera, I. (2007). Post-traumatic stress symptoms in an elite unit of Brazilian police officers: prevalence and impact on psychosocial functioning and on physical and mental health. *Journal of Affective Disorders*, 97, 241-245. DOI: 10.1016/j.jad.2006.06.004

- Margrét Harpa Jónsdóttir og Valdís Kristjánsdóttir. (2017). *Upplýsingaöflun við rannsóknir afbrota. Samþætting fyrri og seinni stiga rannsókna*. Sótt 17. mars 2018 af <https://skemman.is/bitstream/1946/27924/1/Upply%CC%81singao%CC%88flun%20vi%20C3%B0%20ran%CC%81knir%20afbrota.pdf>
- María Hrönn Nikulásdóttir. (2005). *Starfsþrot meðal lögreglumanna í tengslum við áfallastreitu og varnarviðbrögð*. (óbirt BA-ritgerð). Háskóli Íslands, Félagsvísindadeild.
- Myers, D., Abell, J. og Sani, F. (2014). *Social psychology: European edition* (2. útgáfa). Maidenhead: McGraw-Hill Higher Education.
- Miller, L. (2006). *Practical police psychology: Stress management and crisis intervention for law enforcement*. Sótt 12. febrúar 2018 af [https://books.google.is/books?hl=en&lr=&id=4LFGOGjR8gkC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Miller,+L.+\(2006\).+Practical+police+psychology:+Stress+management+and+crisis+intervention+for+law+%09enforcement.+Springfield,+IL:+Charles+C+Thomas&ots=hZB_3OxSb&sig=6NLsAlGOobO9Woxh9XiMtHWR4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.is/books?hl=en&lr=&id=4LFGOGjR8gkC&oi=fnd&pg=PR5&dq=Miller,+L.+(2006).+Practical+police+psychology:+Stress+management+and+crisis+intervention+for+law+%09enforcement.+Springfield,+IL:+Charles+C+Thomas&ots=hZB_3OxSb&sig=6NLsAlGOobO9Woxh9XiMtHWR4&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Miller, L. (2008). Stress and resilience in law enforcement training and practice. *International journal of emergency mental health*, 10(2), 109-124.
- Miller, L. (2009). Criminal investigator stress: symptoms, syndromes, and practical coping strategies. *International journal of emergency mental health*, 11(2), 87-92.
- Mullen, P. E., Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E. og Herbison, G. P. (1996). The long-term impact of the physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child abuse & neglect*, 20(1), 7-21.
- Murder. (e.d.). *West's Encyclopedia of American Law, edition 2*. (2008). Sótt 18. janúar 2018 af <https://legal-dictionary.thefreedictionary.com/murder>
- Murphy, M. G. (2016). *Preventing stress disorders for law enforcement officers exposed to disturbing media*. Naval Postgraduate School, Monterey United States.
- Newlin, C., Steele, L. C., Chamberlin, A., Anderson, J., Kenniston, J., Russell, A., ... og Vaughan-Eden, V. (2015). *Child forensic interviewing: Best practices* (1-20). US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.

- Newman, B. S., Dannenfelser, P. L. og Pendleton, D. (2005). Child abuse investigations: Reasons for using child advocacy centers and suggestions for improvement. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 22(2), 165-181. DOI: 10.1007/s10560-005-3416-9
- Nolen-Hoeksema, S. (2016). *Abnormal Psychology* (7. útgáfa). New York: McGraw-Hill Education.
- Pai, A., Suris, A. M. og North, C. S. (2017). Posttraumatic Stress Disorder in the DSM-5: Controversy, Change, and Conceptual Considerations. *Behavioral Sciences*, 7(1), 7. DOI: 10.3390/bs7010007
- Perez, L. M., Jones, J., Englert, D. R. og Sachau, D. (2010). Secondary traumatic stress and burnout among law enforcement investigators exposed to disturbing media images. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 25(2), 113-124. DOI: 10.1007/s11896-010-9066-7
- Ríkislögreglustjórinn. (2009). *Skilgreining á grunnþjónustu lögreglunnar*. Reykjavík: Ríkislögreglustjórinn.
- Ríkislögreglustjórinn. (2015). *Ársskýrsla 2014. Starfsemi og rekstur*. Reykjavík: Ríkislögreglustjórinn.
- Ríkislögreglustjórinn. (2017). *Afbrotatölfræði 2016*. Reykjavík: Ríkislögreglustjórinn.
- Schaible, L. M. og Gecas, V. (2010). The impact of emotional labor and value dissonance on burnout among police officers. *Police Quarterly*, 13(3), 316-341. DOI: 10.1177/1098611110373997
- Sirotnak, A. P., Grigsby, T. og Krugman, R. D. (2004). Physical abuse of children. *Pediatrics in review*, 25, 264-277. DOI: 10.1542/pir.25-8-264
- Stephens, C. og Miller, I. (1998). Traumatic experiences and post-traumatic stress disorder in the New Zealand police. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 21(1), 178-191. DOI: 10.1108/13639519810206664
- UNICEF. (2017). Children from all walks of life endure violence, and millions more are at risk. Sótt 12. mars 2018 af <https://data.unicef.org/topic/child-protection/violence/#>
- Van Patten, I. T. og Burke, T. W. (2001). Critical incident stress and the child homicide investigator. *Homicide studies*, 5(2), 131-152

- Whelpton, J. (2012). *The psychological effects experienced by computer forensic examiners working with child pornography* (doktorsritgerð). University of South Africa, Pretoria
- Wolak, J. og Mitchell, K. (2009). Work-related exposure to child pornography in ICAC task forces and affiliated agencies: Reactions and responses to possible stresses. *Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.*
- Wolak, J., Mitchell, K. J. og Finkelhor, D. (2003). Internet Sex Crimes Against Minors: The Response of Law Enforcement. *Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.*
- Wright, R., Powell, M. B. og Ridge, D. (2006). Child abuse investigation: An in-depth analysis of how police officers perceive and cope with daily work challenges. *Policing: an international journal of police strategies & management*, 29(3), 498-512.